

Philosophy of Sufficient Economy with Sustainable and Balanced Development in Global Sphere : Survival from Impact of Unsustainable and Unbalanced Development

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล
ในปริบทโลกาภิวัตน์:หนทางรอดจากผลกระทบของการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุล
พงศ์ศักดิ์ ธรรมนิมิตร์

ABSTRACT

This article aimed to criticize economic and social development that occurred Unsustainable and Unbalanced Development in the past. The article proposed development by philosophy of Sufficient Economy that was revival of sustainable and balanced Development in global sphere. The article was carried out by comparison economic and social development Plan with philosophy of Sufficient Economy

Keyword : Philosophy of Sufficient Economy, Sustainable Development, Balanced Development, Global Sphere

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะวิพากษ์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอดีตที่ผ่านมาว่าได้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุล และได้เสนอแนวทางการพัฒนาโดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหนทางรอดของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลใน “ปริบทโลกาภิวัตน์” โดยการสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนาที่อยู่เบื้องหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เปรียบเทียบกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การพัฒนาที่สมดุล, ปริบทโลกาภิวัตน์

บทนำ

ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศต่าง ๆ ยังไม่มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แต่หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาเริ่มมีกระแสเคลื่อนไหวของการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจเนื่องมาจากประเทศต่าง ๆ ประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และต้องมีการฟื้นฟูบูรณะประเทศ (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ และ วิโรจน์ นารารักษ์, 2551) ก่อนที่ประเทศไทยจะทำสนธิสัญญาเบาว์ริงนั้น โครงสร้างการผลิตของไทย ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน แต่หลังจากทำสนธิสัญญาเบาว์ริงโครงสร้างการผลิตของไทยสำหรับสินค้าบางประเภท เช่น ข้าว ยางพารา แร่ดีบุกได้รับความสำคัญ ทำให้การผลิตสินค้าดังกล่าวเพิ่มขึ้นเพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ส่วนการทำหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมครัวเรือนถูกละทิ้ง แต่กลับนำเข้าสินค้าดังกล่าวจากต่างประเทศ จนกระทั่งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม เช่น ระบบการผูกขาดและการขยายตัวของระบบนายทุน ข้าราชการ การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ ต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีจึงเริ่มเปลี่ยนจากระบบการผูกขาด สู่นโยบายทุนนิยมเสรีตั้งแต่ปี 2501 แต่อย่างไรก็ตามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงก่อนการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 โครงสร้างการผลิตของไทยเปลี่ยนแปลงไปโดยการผลิตภาคเกษตรลดลง ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเริ่มเพิ่มขึ้น (ปิยะศิริ เรื่องศรีมัน, 2547) เป็นสัญญาณของระบบทุนนิยมเสรีที่กำลังเจริญเติบโตในประเทศไทย ประเทศไทยจึง

ดำเนินนโยบายแบบเศรษฐกิจทุนนิยมมาโดยตลอด และเริ่มเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกของไทย ในปี 2504 ที่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศในการทำแผนดังกล่าวจนกระทั่งปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แต่คำถามคือทำไมคุณภาพชีวิตคนไทยจึงมีความแตกต่างกัน ทำไมจึงเกิดช่องว่างทางรายได้และความเหลื่อมล้ำสูง ทำไมสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรวดเร็วในอัตราเร่งที่มากกว่าในอดีต ทำไมจึงเกิดปัญหาสังคมตามมา คำถามเหล่านี้ได้มีนักวิชาการอย่างหลากหลายได้เฉลยคำตอบไว้แล้วว่าสาเหตุมาจากการพัฒนาด้วยระบบทุนนิยมที่ทำให้เกิดความไม่สมดุล และยั่งยืน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ, และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549) แต่สิ่งที่สำคัญ คือ แนวคิดอะไรที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาแนวทางการพัฒนาที่บิดเบี้ยว ไม่สมดุล และไม่ยั่งยืนของระบบทุนนิยม

วัตถุประสงค์ของบทความ

บทความนี้เป็นบทความเชิงวิชาการที่พยายามนำเสนอว่าแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่การป้องกันปัญหาจากการพัฒนาที่บิดเบี้ยว ไม่สมดุล และไม่ยั่งยืนของระบบทุนนิยม ภายใต้ “ปริณทลโลกาภิวัตน์¹” ซึ่งแวดล้อมรอบตัวเรา ทั้งระบบความคิด ระบบค่านิยม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง เทคโนโลยี ที่เป็นกระแสเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

1. วิเคราะห์และวิพากษ์แผนพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนและความสมดุล

1.1 การเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต และเกิดความไม่สมดุลในการพัฒนา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1 เป็นต้นมาได้เกิดลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจแบบทวิภาค คือ มีสองภาคการผลิตได้แก่ภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม โดยภาคเกษตรมีลักษณะ

เป็นภาคเศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีดั้งเดิมขั้นพื้นฐาน มีความสามารถในการดูดซับแรงงานของประเทศไว้จำนวนมาก แต่ภาคอุตสาหกรรมต้องใช้ทุน เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทิศทางของประเทศไทยมีเป้าหมายการพัฒนาเน้นให้ภาคอุตสาหกรรมนำภาคการเกษตร จึงมีนโยบายสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนและรองรับการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรม แต่ภาคอุตสาหกรรมก็ไม่สามารถดูดซับแรงงานภาคเกษตรได้เท่าที่ควร จึงเกิดความไม่สมดุลเกิดขึ้น คือ ภาคเกษตรดูดซับแรงงานมาก แต่สัดส่วนผลผลิตต่ำลง แต่ภาคอุตสาหกรรมดูดซับแรงงานน้อย กลับกลายเป็นภาคเศรษฐกิจนำ คือ มีสัดส่วนผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดตามมา เกิดปัญหาการว่างงานตามมา เกิดปัญหาการย้ายเข้าสู่เมืองหลวงจนทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองโตเดี่ยว (Primate City)

1.2 การขาดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เกิดปัญหาทั้งเสถียรภาพภายในประเทศและภายนอกประเทศ จะเห็นได้ว่าในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจราคาน้ำมันในปี 2516 อัตราเงินเฟ้อสูงถึง 24.3% ที่สูงมากเป็นประวัติการณ์ และปี 2522 มีอัตราเงินเฟ้อสูงถึง 10.8% (ปิยะศิริ เรืองศรีมัน, 2547) สะท้อนว่าการพัฒนาเศรษฐกิจไทยได้เริ่มพึ่งพาต่างประเทศในรูปแบบของการนำเข้าและส่งออก เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจราคาน้ำมันทำให้ประเทศไทยต้องนำเข้าน้ำมันในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากแรงผลักดันของต้นทุน (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2550) และการขาดดุลการค้าที่เพิ่มมากขึ้นตามกลไกราคาของระบบทุนนิยม ไทยจึงขาดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในประเทศช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 และปัญหานี้ได้เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ที่อัตราเงินเฟ้อเพิ่มเป็น 5.6% ในปี 2540 และ 8.1% ในปี 2541 (ปิยะศิริ เรืองศรีมัน, 2547)

ส่วนปัญหาเสถียรภาพภายนอกประเทศไทยได้เริ่มการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดตั้งแต่ปี 2509 และมีปัญหามากในช่วงปี 2530-2539 หรือช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ถึงฉบับที่ 7 ที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดถึงร้อยละ 5.1-8.5 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของประเทศส่งผลให้ต้องมี

¹ ผู้เขียนให้ความหมายว่า เป็นพื้นที่ของความเป็นโลกาภิวัตน์ ที่แทรกซึมในทุกส่วนของระบบความคิด ค่านิยม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี ที่ไม่สามารถหยุดยั้งหรือยับยั้งได้

การนำเข้าสินค้าทุน สินค้าชั้นกลาง วัตถุดิบจากต่างประเทศเพื่อการผลิต อีกทั้งในช่วงนี้ช่องว่างเงินออมห่างจากการลงทุนในประเทศทำให้เกิดการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศ และนำมาลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นฟองสบู่ เนื่องจากในช่วงก่อนนี้เศรษฐกิจไทยขยายตัวสูงถึง 11% ทำให้เกิดความต้องการอสังหาริมทรัพย์สูงหรือมีความต้องการบริโภคมาก จึงทำให้เกิดการผลิตมากจนกลายเป็นอุปทานส่วนเกิน ส่งผลให้เศรษฐกิจเปราะบางจนฟองสบู่แตกเป็นวิกฤติต้มยำกุ้งในปี 2540

1.3 ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกระจายรายได้ เมื่อผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พบว่าเกิดความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ เช่น มิติความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคของการกระจายรายได้ระหว่างกรุงเทพมหานคร หรือภาคกลาง กับภาคอื่น ๆ หรือในมิติความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตร หรือในมิติความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน หรือการถือครองทรัพย์สิน เช่น ที่ดินหรือทุนที่มีการกระจุกตัวอยู่กับกลุ่มคนบางกลุ่ม

จากกราฟที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนรวยและคนจนยิ่งระยะเวลาผ่านไปความเหลื่อมล้ำยิ่งเพิ่มปัญหามากขึ้น หรือในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค และความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบทที่มีความแตกต่างกัน

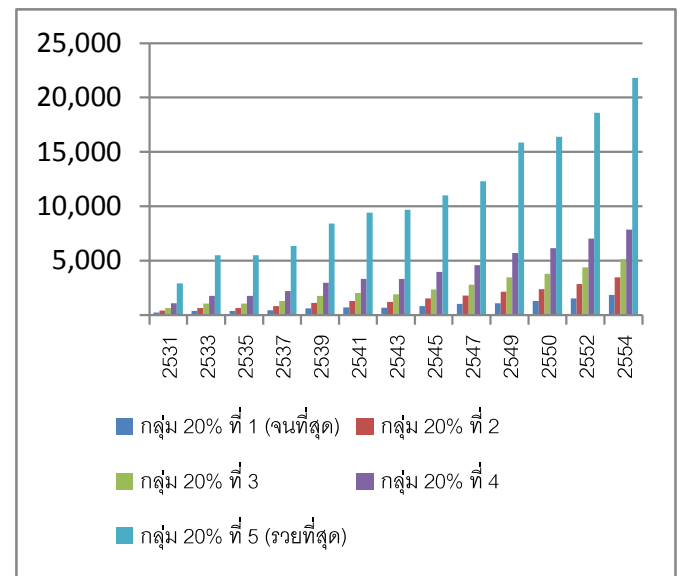
ตารางที่ 1 สัดส่วนคนจน เมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2549 – 2554

ภาค		2549	2550	2551	2552	2553	2554
กรุงเทพมหานคร		3.1	3.55	2.26	2.89	2.43	7.83
กลาง	ในเขตเทศบาล	9.08	8.48	7.81	7.54	7.36	7.33
	นอกเขตเทศบาล	17.44	16.16	16.99	15.89	14.51	12.92
เหนือ	ในเขตเทศบาล	19.37	19.86	20.21	18.61	15.49	11.22
	นอกเขตเทศบาล	30.55	29.32	32.49	27.79	26.7	18.78
อีสาน	ในเขตเทศบาล	24.76	20.5	18.84	21.59	16.79	12.58
	นอกเขตเทศบาล	41.24	35.15	35.74	32.2	29.77	20.55
ใต้	ในเขตเทศบาล	16.72	16.05	13.12	13.12	8.93	6.83
	นอกเขตเทศบาล	23.78	22.68	18.78	20.59	17.71	11.8

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม

แม้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจจะมีเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำ แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

รูปที่ 1 กราฟแสดงถึงรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ ทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2531 – 2554

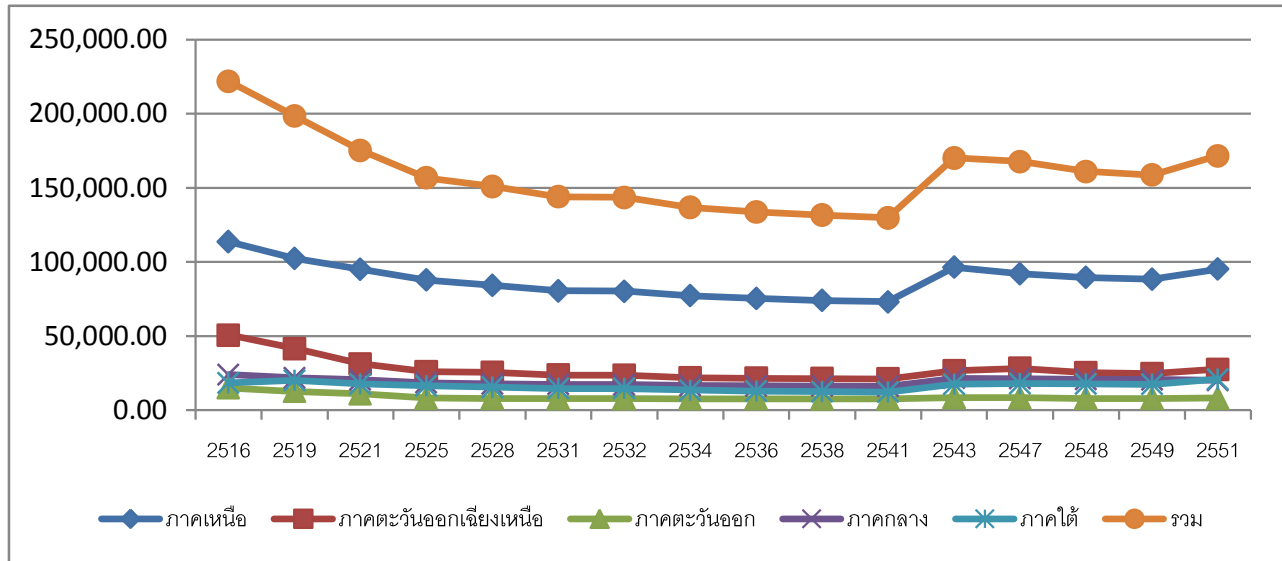

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

1.4 ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ได้พบกับปัญหาสำคัญ คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น ผลกระทบจากการขาดพื้นที่ดินทำกิน ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ หรือการบุกรุกทำลาย

ป่าชายเลน หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อป้อนอุตสาหกรรมการผลิตทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ได้มีการทดแทน เพราะการทดแทนจะนำมาซึ่งต้นทุนของภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อกำไรที่ลดลง ดังรูปที่ 2 แสดงถึงพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายเพิ่มขึ้น

รูปที่ 2 กราฟแสดงจำนวนพื้นที่ป่า

ที่มา : สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.5 ปัญหาสังคม ยังมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจบนฐานของระบบทุนนิยมกลับส่งผลกระทบทางลบ ทำให้มีปัญหาสังคมเกิดขึ้นได้ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการทารุณเด็ก เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาการว่างงาน หรือปัญหาการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองหลวงส่งผลให้เกิดปัญหาการทอดทิ้งคนชรา

2. นโยบายสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อความไม่ยั่งยืนและความสมดุล

ในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยระบบทุนนิยมเข้มข้นได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจในภาพรวมประเทศ และกระทบต่อความยั่งยืนและความสมดุล โดยยกตัวอย่างวิเคราะห์เฉพาะบางนโยบาย ดังนี้

2.1 แนวทางการพัฒนาแบบใช้นโยบายที่มีฐานทฤษฎีชั่วคราวเจริญเติบโต

จากแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 2 ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่กระจุกตัวอยู่ในศูนย์กลางประเทศ คือ กรุงเทพมหานคร เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจนำในการเจริญเติบโต และแนวคิดนี้ก็ได้นำไปใช้ต่อเนื่องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 เพราะได้สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเกิดความทันสมัยนโยบายดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวคิดของทฤษฎีชั่วคราวเจริญเติบโตนำเสนอโดยฟรังซัว เพอร์รู (Francois Perroux) ในปี ค.ศ.1950 (กฤษ เพิ่มพันจิตต์, 2543; จุฑาทิพย์ มณีพงษ์, 2551) เป็นแนวความคิด คือ มองการเจริญเติบโตว่าไม่ได้เกิดขึ้นในทุก ๆ ที่ในเวลาเดียวกัน แต่การเจริญเติบโตจะเกิดขึ้นที่จุดหรือชั่วคราวที่มีความเจริญที่มีแรงขับเคลื่อน แล้วขยายไปยังบริเวณรอบ ๆ ข้าง ในรูปแบบของการกระจุกตัวในบริเวณศูนย์กลาง และแพร่กระจายการเจริญเติบโตไปยังบริเวณรอบ ๆ โดย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการขยายตัว คือ อุตสาหกรรมหลักต้น ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเฉพาะที่มีขนาดใหญ่ ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีในการผลิต ที่เกิดก่อนอุตสาหกรรมอื่น ๆ การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมหลักต้น จะมีอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยการติดต่อซื้อขายระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายปัจจัยการผลิตและผลผลิต ส่งผลให้อุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีการเจริญเติบโต และผลักดันกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องตามมา ดังนั้น จึงเริ่มต้นที่การพัฒนาแบบการกระจุกตัวที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความหลากหลายของความเชื่อมโยงระหว่างชนบทกับเมือง โดยมีฐานความคิดว่าความเจริญเติบโตของภาคไม่ได้อยู่ที่ขั้วความเจริญเติบโตหรือเมืองหลักเพียงแห่งเดียว แต่ยังมีความสัมพันธ์ตามแนวนอน คือ ระหว่างเมืองกับชนบทที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันมีการส่งเสริมกันและกัน 2) กลุ่มการพัฒนาพื้นที่ การปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างชนบทและเมืองไม่เป็นรูปแบบจับคู่เฉพาะพื้นที่ แต่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่หลากหลายระหว่างพื้นที่และอาจจะไม่ใช่พื้นที่ในระดับเดียวกัน แต่อาจเป็นความเชื่อมโยงภายในภูมิภาคและสูงกว่าระดับภูมิภาคได้ด้วย ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากกระแสการเคลื่อนย้ายของสินค้าและบริการระหว่างพื้นที่ 3) กลุ่มการพัฒนาพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นระหว่างชนบทกับเมืองมีอิทธิพลในการพัฒนามากกว่าขั้วการเจริญเติบโตเพียงแห่งเดียว (จุฑาทิพย์ มณีพงษ์, 2551; อาคม เดิมพิทยาไพสิฐ และ วิโรจน์ นารักษ์, 2551)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงเห็นนโยบายการพัฒนาภูมิภาค คือ 1) แนวคิดโครงข่ายการพัฒนาภาคเน้นการพัฒนาภูมิภาคพัฒนาเมืองหลาย ๆ กลุ่ม เป็นการพัฒนาเมืองในแนวนอน ที่ประกอบด้วยศูนย์กลางหลายศูนย์ เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา สงขลา หรือในพื้นที่พื้นที่อุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก 2) ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเมืองและชนบท โดยกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างชนบทกับเมืองเป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากทั้งชนบทและเมือง และการเพิ่มความเชื่อมโยงตามแนวโครงข่ายคมนาคมขนส่งภายในภูมิภาค ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 มีการสร้างโครงข่าย

คมนาคมขนส่งระหว่างเมืองและชนบท เน้นการขยายสาธารณูปโภคทั้งในชนบทและในเมือง และพัฒนาทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมกิจกรรมทางภาคเกษตร 3) แนวทางการวางแผนเน้นความสามารถและทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการวางแผนไปสู่ระบบการกระจายอำนาจโดยประสานความเชื่อมโยงสาขาต่าง ๆ และการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท เน้นการสนับสนุนการผลิตชนบทมากยิ่งขึ้น แนวคิดนี้เน้นศักยภาพในชนบท ส่งเสริมระบบการพัฒนาเมืองในแนวนอน เพื่อให้ความเจริญของภาคไม่กระจุกอยู่ที่ขั้วการเจริญเติบโตเพียงแห่งเดียวและเน้นความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่ในภูมิภาคและความต้องการและศักยภาพของชนบท โดยอาศัยระบบการกระจายอำนาจ ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบทภายในภาคส่งผลกระทบทางลบในการพัฒนา คือ

1) การพัฒนาที่กระจายออกไปกลับส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่การเจริญเติบโตขยายออกไปรอบนอกจำเป็นที่จะต้องใช้หรือบริโภคทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 7 จึงพบว่ามีการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูง

2) เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ซับซ้อนระหว่างเขตเทศบาลที่เป็นเขตเมือง กับเขตนอกเทศบาลที่เป็นเขตชนบท เกิดขึ้นในแต่ละภูมิภาค ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 ที่นำเสนอผ่านมา

3. อภิปรายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หนทางรอดจากผลกระทบจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุล

จากที่ได้กล่าวมาการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 เป็นการใช้นโยบายการพัฒนาแบบทุนนิยมอย่างเข้มข้นทำให้เกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุล แต่เมื่อเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จึงเป็นการปรับกระบวนการวางแผนจนเมื่อมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นช่วงแห่งการนำเอาปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นทางรอดของผลกระทบจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุลได้ เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดแบบทุนนิยม

ประเด็นการพัฒนา	เศรษฐกิจพอเพียง	ทุนนิยม
เป้าหมาย	พึ่งพาตนเองได้ การกระจายที่เป็นธรรม	ประสิทธิภาพ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
วิธีการ	ชุมชนสหกรณ์ เศรษฐกิจชุมชน	ปัจเจกบุคคล มุมเอกชน องค์กรธุรกิจ
ค่านิยม	ร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูล สามัคคี	แข่งขัน แพ้คัดออก ปลาใหญ่กินปลาเล็ก
แรงจูงใจ	สำนึกสาธารณะ ความสัมพันธ์อันดี พึ่งพาอาศัยกัน	กำไรบริษัท วัตถุนิยม บริโภคนิยม
ทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ ชีวิต สังคม ระบบนิเวศน์	พัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าสิ่งแวดล้อม
เทคโนโลยี	เทคโนโลยีชั้นกลาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เทคโนโลยีขั้นสูง ราคาแพง ภูมิปัญญาตะวันตก
โลกาภิวัตน์	เน้นความแข็งแกร่งเชิงโครงสร้าง ควบคุม การเข้าสู่โลกาภิวัตน์	เสรีอย่างเต็มที่สู่โลกาภิวัตน์

ที่มา : วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2553

3.1 เป้าหมายที่แตกต่างกัน

เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างให้เกิดการกระจายที่เป็นธรรม การทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้นำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา ไม่ทำให้ประเทศต้องพึ่งพิงการค้าต่างประเทศเพียงเท่านั้น ปัจจุบันถือว่าเศรษฐกิจโลกมีความเปราะบาง ในหลายภูมิภาค หลายประเทศที่เป็นคู่ค้ากับประเทศไทยถ้าประเทศเหล่านั้นมีปัญหาเศรษฐกิจถดถอยก็จะทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบไปด้วย ส่วนการทำให้เกิดการกระจายที่เป็นธรรมจะทำให้เกิดความสมดุลเกิดขึ้น ไม่ได้ทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มได้ครอบครองทรัพยากรมากเกินไปจนทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

แต่เป้าหมายของระบบทุนนิยมเพื่อประสิทธิภาพและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดยั่งยืนและสมดุล เนื่องจากต้องการให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องใช้ทรัพยากรมาเป็นปัจจัยการผลิต เกิดการใช้ทรัพยากรเกินกว่าอัตรา

พอเพียงมีแนวคิดหลายประการที่ตรงข้ามกับแนวทางทุนนิยมที่นำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่สมดุล(วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2553) ตามตารางที่ 2 ดังนี้

การทดแทนหรือการผลิตเพิ่ม จนไม่เกิดการยั่งยืนสู่คนรุ่นถัดไป อีกทั้งการให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความสมดุลในการพัฒนาในภาค หรือสาขาที่ไม่นำไปสู่ผลลัพธ์ในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ภาคเกษตร

3.2 วิธีการที่แตกต่างกัน

วิธีการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความสำคัญกับ ชุมชน สหกรณ์ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามบริบทที่เหมาะสมของแต่ละชุมชน ไม่ใช่สร้างให้เกิดแนวทางการพัฒนาเป็นรูปแบบเดียวกันตามชุดความคิดของทุนนิยม แต่เน้นให้เกิดความร่วมมือและการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์ ให้เกิดความสมดุล เน้นการแบ่งปันผลประโยชน์ ไม่ใช่การกอบโกยผลประโยชน์

วิธีการของทุนนิยมจะอยู่ในรูปแบบความเป็นปัจเจกบุคคล ในมุมมองของเอกชนหรือองค์กรธุรกิจ โดยการใช้ระบบการแข่งขันกันผ่านกลไกตลาด ทำให้ไม่

เห็นความร่วมมืออย่างแท้จริง แม้จะมีพันธมิตรก็เป็นเพียงการผูกโยงกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน

3.3 ค่านิยมที่แตกต่างกัน

ค่านิยมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมมือช่วยเหลือ เกื้อกูล สามัคคี ดังเช่นค่านิยมของบรรพบุรุษของเรา ที่เป็นสังคมยั่งยืน เศรษฐกิจยั่งยืน สามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน สัญลักษณ์หนึ่ง คือ การช่วยเหลือในการ “ลงแขกเกี่ยวข้าว” การแบ่งปันอาหารที่ทำจากบ้านหนึ่งสู่อีกบ้านหนึ่ง เป็นต้น เกิดการช่วยเหลือคนที่ยากลำบาก ทำให้สังคมเกิดความสมดุล

ค่านิยมของทุนนิยม คือ แข่งขัน แพ้คัดออก ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ในระบบทุนนิยมจึงไม่เห็นความสมดุลเกิดขึ้น ในทางตรงข้ามจะเห็นแต่ความเหลื่อมล้ำ คนมีกำลังหรืออำนาจสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์หรือครอบครองทรัพยากรได้มากกว่าคนที่อ่อนแอ

3.4 แรงจูงใจในการพัฒนาที่แตกต่างกัน

แรงจูงใจในการพัฒนาของแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สำนึกสาธารณะ ความสัมพันธ์อันดี พึ่งพาอาศัยกัน เป็นแรงจูงใจมิใช่เพื่อผลประโยชน์ตนเอง แต่คำนึงถึงผู้อื่น ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นำมาซึ่งความสมดุล ไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เกิดความยั่งยืนไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นและคนรุ่นถัดไป ด้วยการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น

แต่แรงจูงใจในการพัฒนาของทุนนิยม คือ กำไร บริษัท วัตถุนิยม บริโภคนิยม จึงนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรอย่างเอารัดเอาเปรียบ สนใจแต่กำไรบริษัท ไม่สนใจต้นทุนที่เกิดจากการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ไม่สนใจต้นทุนที่เกิดจากผลกระทบภายนอกทางลบ และเกิดการใช้จ่ายเกินตัว สร้างหนี้สินจากความอยากได้วัตถุนิยม สินค้ามิใช่เพื่อประโยชน์ใช้สอย แต่เพื่อแสดงถึงสถานภาพของผู้ใช้ นำเงินในอนาคตมาใช้จ่ายสำหรับปัจจุบันผ่านระบบสินเชื่อ มากยิ่งกว่านั้นแนวคิดของทุนนิยมได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่การโฆษณาให้บริโภคสินค้าและบริการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ จนกลายเป็นบริโภคนิยม สิ่งเหล่านี้

ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค

3.5 แนวทางการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

แนวทางการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ ชีวิต สังคม ระบบนิเวศน์ มิใช่เร่งผลผลิตเพื่อด้วยการทำลายธรรมชาติ เช่น การใช้สารเคมี หรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยปราศจากการทดแทน ฟื้นฟู หรือทำให้เกิดความเสียสมดุลในระบบนิเวศน์ สร้างสำนึกในการใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติและระบบนิเวศน์อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ได้มองว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นกรรมสิทธิ์ที่เมื่อได้ครอบครองแล้ว สามารถที่จะใช้เช่นไรก็ได้ตามอิสระ หรือการไม่สร้างมลพิษ เช่น ทางอากาศทางน้ำ แล้วให้สังคมภาพรวมมารับผลกระทบ ที่เป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล แต่แนวทางการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของทุนนิยม เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นกรรมสิทธิ์ที่เมื่อครอบครองแล้วจะต้องแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าหรือบริการ เพื่อสร้างกำไร จึงไม่สนใจการฟื้นฟูหรือสร้างทดแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไป การพัฒนาจึงไม่สมดุลและยั่งยืน

3.6 ระดับขั้นของการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน

การใช้เทคโนโลยีของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเทคโนโลยีชั้นกลาง และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเทคโนโลยีสีเขียว ที่ไม่ส่งผลต่อการทำลายธรรมชาติ ทำให้เกิดความยั่งยืน ไม่ต้องนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยเป็นเพียงผู้บริโภคนโยบาย มิใช่ผู้สร้างเทคโนโลยี แต่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ประเทศไทยได้เป็นเจ้าของเทคโนโลยี

การใช้เทคโนโลยีของปรัชญาของทุนนิยม คือ ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ราคาแพง ภูมิปัญญาตะวันตก ทำให้ประเทศต้องนำเข้าและพึ่งพิงเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ไม่มีภูมิคุ้มกัน ไม่สร้างความยั่งยืน มีค่าใช้จ่ายในการซื้อเทคโนโลยี การฝึกอบรม ทำให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศ และถ้านำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากจะนำไปสู่การขาดดุลบัญชีการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด

3.7 การตอบสนองต่อกระแสของโลกาภิวัตน์ที่แตกต่าง

การตอบสนองต่อกระแสของโลกาภิวัตน์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ เน้นความแข็งแกร่งเชิงโครงสร้าง ควบคู่การเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เป็นการใช้หลักเหตุผลอย่างมีหลักวิชาการที่ดี ประเมินตนเองอย่างเข้าใจ แท้จริงแบบไม่ใช่ “มายาคติ” จนกลายเป็น “มายาอคติ” ไม่เป็นการเปิดเสรีโดยที่โครงสร้างภายในยังไม่สามารถตอบสนองต่อโลกาภิวัตน์ได้ จากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เป็นบทเรียนที่สำคัญของคนไทย ในการเร่งการเปิดเสรีด้วยความพร้อมของโครงสร้างภายในประเทศทั้งโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนาเชิงโครงสร้างที่แข็งแกร่งจะนำไปสู่รากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุล การตอบสนองต่อกระแสของโลกาภิวัตน์ของทุนนิยม คือ เสรีอย่างเต็มที่สู่โลกาภิวัตน์ เปิดประเทศอย่างสมบูรณ์ตามกระแสคลื่นของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่สมดุล และความไม่ยั่งยืน

4. บทสรุปการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและความสมดุล

ประเทศไทยมีโอกาสที่ดีหลายอย่าง เช่น ภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นประเทศที่ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น แต่ถ้ามการพัฒนาประเทศเน้นแต่เพียงทุนนิยมอย่างเข้มข้น ผลลัพธ์ที่เกิดก็จะเป็นเช่นดังแต่ก่อน คือไม่ยั่งยืนสู่คนรุ่นถัดไปและไม่สมดุลเหลื่อมล้ำ ไม่สมดุลระหว่างระยะสั้นกับระยะยาว แต่ถ้าใช้การพัฒนาอย่างผสมผสานระหว่างทุนนิยมและแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง หรือเป็น “การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในปริภูมิของโลกาภิวัตน์” ที่แวดล้อมรอบตัวเรา ทั้งระบบความคิด ระบบค่านิยม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง เทคโนโลยี ที่เป็นกระแสเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งวาระนี้ถือเป็นวาระแห่งชาติสำหรับประเทศไทยเลยก็ว่าได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา เพิ่มทັນจิตต์. (2543). **ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง**
สมุทรปราการ. สมุทรปราการ: ศรีบุญ
อุตสาหกรรมการพิมพ์.
- จุฑาทิพย์ มณีพงษ์. (2551). **ชนบทและเมืองเศรษฐกิจศาสตร์การพัฒนา**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุญคง หันจางสิทธิ. (2550). **เศรษฐศาสตร์มหภาค**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549). **วิธีใหม่แห่งการพัฒนา: วิทยาการศึกษาสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะศิริ เรืองศรีมัน. (2547). **โครงสร้างเศรษฐกิจไทยไทยในเศรษฐกิจโลก**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2553). **เศรษฐกิจการเมืองไทย 2544-2553ยุคห้านายก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ และวิโรจน์ นารารักษ์. (2551). **การวางแผนเศรษฐกิจมหภาค เศรษฐศาสตร์การพัฒนา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.